

EĞİTİMBİLİM ALANINDA AYNI ARAŞTIRMA SORUSUNU YANITLAMAK İÇİN FARKLI ARAŞTIRMA TEKNİKLERİNİN BİRLİKTE KULLANILMASI

USING DIFFERENT RESEARCH TECHNIQUES FOR THE SAME QUESTION IN EDUCATIONAL SCIENCE

Dr. Abbas TÜRNÜKLÜ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Buca Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZ

Türkiye eğitimbilim alanyazınında araştırmaların önemli bir bölümü nicel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılmaktadır. Buna karşın, Batı alanyazınında nicel ve nitel araştırma yöntem ve teknikleri aynı soruyu yanıtlamak için oldukça sıklıkla birlikte kullanılmaktadır. Bu makalede, Türk eğitimbilim araştırmalarında benzer yaklaşımların daha sıklıkla kullanılmasına katkıda bulunmak için değişik araştırma yöntem ve tekniklerinin birlikte nasıl kullanılacağı Batı alanyazınına dayalı olarak incelenmiştir. Bu çerçevede, yöntem, veri, araştırmacı ve kuram çeşitlemeleri (triangulation) açıklanmıştır.

ABSTRACT

Most of the research cited in the literature concerning Turkish education is based on quantitative research methods and techniques. However, in western educational research, both quantitative and qualitative research methods and techniques have been used together in order to answer the same research question. In order to contribute to the use of similar approaches in research into Turkish education more frequently, this paper examines how to use similar research methods and techniques together, based on western research literature. In this perspective, methods, data, investigator and theory triangulation are explained.

GİRİŞ

Eğitimbilim alanyazınına bakıldığında araştırma yöntemi olarak kabaca iki farklı yöntem göze çarpmaktadır: Nicel ve nitel araştırma yöntemleri (Hammersely, 1992; Husen, 1994). Nicel araştırma yöntemleri pozitivist düşünceden çıkmıştır. Bu yöntem, sosyal gerçekliğin gözlenebilir, ölçülebilir ve sayılarla ifade edilebilir olgulardan oluştuğunu iddia etmektedir (Glesne ve Peshkin, 1992). Nicel araştırma yöntemlerinde temel amaç genellenebilir neden-sonuç ilişkilerini açıklayan bilgiyi üretmektir. Buna karşın, nitel araştırma yöntemleri pozitivist bir alternatif olarak çıkmıştır. Nitel araştırma yöntemin sosyal bilim alanlarında neden-sonuç ilişkisi yerine, sosyal gerçekliği kendi içinde ve ortamında bütünsel ve derinlemesine inceleyen yorumlayıcı yaklaşım olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Husen, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Nicel araştırma yönteminde temel amaç, olabildiğince yanlılıktan uzak, nesnel, neden-sonuç ilişkisini açıklayan ve örneklemden evrene genellenebilir bilgi

elde etmektir (Gall, Borg ve Gall, 1996). Buna karşın, nitel araştırma yöntemlerindeki amaç ise sosyal gerçekliği "bireyin" perspektifinden anlamak ve kavramaktır (Firestone, 1987). Bu nedenle, veriler genellikle öznel ve elde edilen bilginin geçerliği, araştırmacının algı, kavrama ve yorum becerisine dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi genellenebilir bilgi yerine, araştırmacının örnekleme özgü derinlemesine ve bütünsel bilgi sağlamaktadır (Gall, Borg ve Gall, 1996).

Nicel ve nitel araştırma yöntemleri veri toplamak için içlerinde farklı nitelikte araştırma tekniklerini barındırmaktadırlar. Örneğin, nicel araştırma yöntemi, survey tekniklerini, yapılandırılmış görüşme tekniğini, anket çalışmalarını, deney tekniğini, sistematik gözlemi, içerik analizini ve istatistiksel teknikleri kapsamaktadır. Buna karşın, nitel araştırma yöntemi katılımcı gözlemi, yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış görüşme tekniğini, doküman analizini ve konuşma analizlerini içermektedir (Bryman, 1992). Yukarıda da belirttiğimiz gibi nicel ve nitel araştırma yöntemleri farklı teknikleri

içermektedir. Her bir teknik, farklı nitelikte veri toplamak için kullanılmaktadır. Sosyal gerçekliği anlamak için hangi tekniğin uygun olduğu her bir tekniğin sahip olduğu avantajlar-dezavantajlar ya da sınırlılıklar çerçevesinde belirlenebilir. Her teknik farklı nitelikte veri sağlamakta ve araştırmaya sahip olduğu yeterlik kadar fayda vermektedir. Bu nedenle, eğitimbilim alanında hangi araştırma yöntemleri ve teknikleri kullanılması gerektiği sorgulandığında, teorik olarak her birinin kullanılabilmesi ifade edilebilir. Buna karşın, ülkemiz eğitimbilim araştırma geleneğine baktığımızda nicel araştırma yöntemlerinin oldukça yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Son yıllarda, nitel araştırma tekniklerinin kullanılması konusunda hafif bir kırılma olsa da, oldukça seyrek olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede makalenin amacı da herhangi bir eğitimbilim araştırmasında farklı nitelikteki araştırma yöntem ve tekniklerinin aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için birlikte nasıl kullanılabilmesini tartışmaktır.

FARKLI ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİNİN BİRLİKTE KULLANILMASI

Her araştırma tekniği sosyal gerçekliğe farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Bu nedenle, her araştırma tekniği tek başına kullanıldığında kendi amaçlılığı açısından araştırma sorusunun yanıtlanmasına büyük katkıda bulunmaktadır. Ancak, her araştırma tekniği, kendi dezavantajları çerçevesinde sosyal gerçekliği sınırlı ve yanlış olarak açıklamaktadır. Bu çerçevede, herhangi bir eğitimbilim çalışmasında tek bir yöntemle bağlı sonuç elde edilmesi durumunda, araştırma sonuçlarının sosyal gerçekliği ne kadar yansıttığı tartışılmalıdır. Denzin (1989) aynı sosyal olguyu sorgulamak için farklı araştırma yöntem ve tekniklerinin bileşimini önermektedir. Aynı araştırma sorusu olabildiğince farklı yöntemsel açılardan sorgulandığı takdirde tek bir yöntem, tekniğe, ölçüme ve ölçme aracına bağlı olarak elde edilen bilginin sınırlılıklarının, yanlışlığının ve dezavantajlarının ortadan kaldırılacağını belirtmektedir. Denzin (1989:234-235) bu süreci ifade etmek için "triangulation" kavramını kullanmaktadır. Bu kavramın Türkçe karşılığı Yıldırım ve Şimşek (1999:85) tarafından "çeşitleme" olarak çevrilmiştir. "Triangulation" kavramı İngilizce yayımlanan eğitimbilim alanyazınında oldukça yerleşmiş bir kavramdır. Bu kavramın öncülerinden olan Denzin (1994:6461) "triangulation" kavramını şöyle açıklamaktadır: "Aynı olgunun incelenmesinde çeşitli araştırma yöntemlerinin uygulanması ve kaynaşmasıdır." "Triangulation" yapılan eğitimbilim çalışmasında çeşitli yöntem ve ölçümlerinin çalışma içerisinde birleşimine ve

uyumuna işaret eder. Aynı zamanda tek bir yöntemin kullanılmasından kaynaklanabilecek sınırlılıkları ve yanlışlıkları ortadan kaldırmak için aynı çalışmada farklı yöntem ve tekniklerin bir arada kullanımı anlamına da gelmektedir (Denzin, 1994). Bu çerçevede Yıldırım ve Şimşek'in (1999) kullanmış olduğu "çeşitleme" kavramı "triangulation" kavramının Türkçe karşılığını tam olarak karşılayıp karşılamadığı tartışılmalı gibi görünmesine karşın, olası en uygun kavram olduğu düşünüldüğünde bu makalede de aynı kavram kullanılmaktadır.

Çeşitlemenin (triangulation) araştırmacıya en önemli katkısı, toplumsal nesneye farklı noktalardan ve açılardan bakılmasını sağlayarak daha geniş ve derin bilgi sunmasıdır (Miller, 1997). Böylece, karmaşık insan davranışlarını daha zengin ve derinlemesine açıklamak ve betimlemek mümkün olmaktadır (Cohen ve Manion, 1994). Sosyal dünyanın anlamı, gözlemciye ve gözlenen kişiye göre sürekli değişiklik göstermektedir. Her bir araştırma yönteminin, sosyal gerçekliğin farklı bir yorumunu araştırmacıya sunması nedeniyle, tek bir yöntemin sosyal gerçeği araştırmacıya tam olarak açıklaması ve betimlemesi oldukça güçtür (Denzin, 1994). Bu nedenle, sosyal gerçeği tam olarak anlamak için farklı nitelikteki araştırma yöntem ve tekniklerini bir arada kullanmak bir gereklilikten çok zorunluluktur.

Denzin, (1989) temel olarak dört tip çeşitleme önermektedir: Yöntem, veri, araştırmacı ve kuram çeşitlemesi.

Yöntem Çeşitlemesi (Methodological Triangulation)

Yöntem çeşitlemesi, aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için birden fazla araştırma yöntemi ve tekniğinin kullanılması anlamına gelmektedir (Denzin, 1994). Yöntem çeşitlemesi, kabaca nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması olarak ifade edilebilir. Böylece, nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen verilerin, nicel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen verilerle karşılaştırılması gerçekleştirilebilir (Patton, 1990).

Aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma yöntemleri kullanıldığında otomatik olarak birbirleriyle uyuşan ve bütünleşen verilerin elde edilmesi güçtür. Olası farklı sonuçların olması ise araştırma sonuçlarının inandırıcılığını belirli düzeyde yükseltmektedir. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin aynı araştırmada birlikte kullanılması, karşılaştırmalı sonuçlar vereceği için araştırmacının güvenilirliği de yükselecektir (Patton, 1990).

Denzin (1989), iki farklı yöntem çeşitlemesi

olduğunu ifade etmektedir: Yöntemlerarası ve yöntemler içi .

Yöntemlerarası çeşitleme, birbirleriyle zıt yöntemlerin aynı sosyal gerçekliği sorgulama sürecinde birlikte kullanılmasıdır. Böylece bir yöntemin bir diğer yöntemi güçlendirmesi sağlanmaktadır. Bu duruma, katılımcı gözlem tekniğinin kullanıldığı nitel araştırma yönteminin, yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı nicel bir araştırma yöntemiyle birlikte kullanılması örnek gösterilebilir (Denzin, 1989).

Yöntem içi çeşitleme ise sıklıkla araştırma konusunun çok boyutlu olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu teknik, araştırmacı hangi yöntemi kullanıyorsa, araştırılan konuyu incelemek için aynı yöntem içinde birçok stratejiyi birlikte kullanmasıdır. Örneğin, survey tekniği içinde oluşturulan birçok alt ölçme aracı, aynı davranış örüntüsünü ölçmek için kullanılabilir. Bu tekniğin en önemli sınırlılığı, bir ana tekniğin içinde yer alan birçok alt ölçme aracının farklı sonuçlar verme olasılığıdır (Denzin, 1989).

Veri Çeşitlemesi (Data Triangulation)

Veri çeşitlemesi, yöntem çeşitlemesinden farklı olarak aynı sosyal olguya ait farklı koşullarda elde edilmiş verilerin karşılaştırılması olarak ifade edilebilir (Hammersely ve Atkinson, 1995). Verilerin elde edildiği koşulların ya da kaynakların çeşitlemesi farklı kişi, mekân ve zaman dilimlerinden veri toplama anlamına gelmektedir. Aynı araştırma sorusuna ait farklı nitelikteki veriler birbirlerinin denetimine, karşılaştırılmasına ve doğrulanmasına da olanak sağlamaktadır (Patton, 1990). Böylece araştırmacı farklı sosyal mekân ve koşulları sistematik olarak yeğleyerek araştırmakta olduğu kavramların, farklı koşullardaki anlamını, işlevini ve etkisini bulma olanağı da bulacaktır (Denzin, 1989). Denzin veri çeşitlemesini üç alt başlıkta incelemektedir: zaman, mekan ve kişi.

Zaman çeşitlemesi araştırmanın yapıldığı zaman diliminin (saat, gün, hafta, ay ve yıl) araştırılan konuya olan etkisini belirtmektedir (Denzin, 1989). Araştırmacı yapmış olduğu çalışmaya bağlı olarak süreç içerisinde kişilerin ve ortamın zamana bağlı olarak göstereceği değişiklikleri göz önünde bulundurmalıdır (Cohen ve Manion, 1994). Örneğin, farklı derslerin sınıf disiplinine olan etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, sınıf gözlemlerinin sabah ya da öğleden sonra yapılması araştırmanın sonucunu etkileyebilir. Çünkü, belirli dersler yaygın olarak sabah okutulurken, diğerleri ise genellikle günün sonuna doğru okutulabilmektedir.

Mekân çeşitlemesinin amacı ise araştırmanın tek bir kültür ya da alt kültür içinde yapılmasından kaynaklanan sınırlılıkları ortadan kaldırmaktır (Cohen ve Manion, 1994). Böylece araştırma sonuçlarının, kültürlerarası karşılaştırılması ve sonuçların genellenebilirliği de test edilmiş olacaktır. Örneğin, Piaget'nin "bilişsel gelişim kuramı" ya da Vygotsky'nin "sosyokültürel kuramı"nın farklı kültür ya da alt kültürlerde denenecek sonuçların sürekliliği konusunda bilgi sahibi olunabilir. Böylece kültürlerarası bilgi geçişlerine de ortam sağlanmış olunur. Bu durum, aynı zamanda araştırma sonuçlarının genellenebilirliği, yani dışsal geçerliği için de zemin oluşturacaktır.

Kişi çeşitlemesi ise çalışmanın yapıldığı örneklemin niteliğini vurgulamaktadır. Yapılan çalışmanın toplumun hangi grubunu ya da tabakasını temsil ettiği önem taşımaktadır (Denzin, 1989). Örneğin, çalışmanın örnekleminde öğrencilerin, işçilerin, memurların, ev kadınlarının ya da alt-üst sosyoekonomik düzeyde bulunan kişilerden belirli bir grubun yoğunlukta olması çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliği açısından önemlidir. Bu nedenle, kişi çeşitlemesinde kişilerin ve toplumun sahip olduğu nitelikler göz önünde bulundurulmalıdır.

Patton (1990; 1987), veri kaynakları çeşitlemesini kısmen Denzin (1989)'den farklı incelemiştir. Patton, veri çeşitlemesini yöntem çeşitlemesi ile ilişkilendirerek farklı zaman dilimlerinde elde edilen bilginin sürekliliğinin birbirleriyle doğrulanarak karşılaştırılması olarak belirtmiştir ve bu süreci 4 basamakta incelemiştir.

- Gözlem verilerinin görüşme verileriyle karşılaştırılması.
- Kişilerin kamusal alanda söylemiş oldukları düşüncelerinin, özel alanda söylemiş oldukları ile karşılaştırılması.
- Kişilerin aynı konu üzerinde söylemiş olduklarının zaman içindeki tutarlılığının test edilmesi.
- Farklı mesleki formasyona ve statüye sahip kişilerin (memur, işletmeci, bankacı, öğretmen ve işçi) görüşlerinin birbirleriyle karşılaştırılması.

Yukarıda verilen maddelerin yanı sıra, görüşme yöntemi yoluyla elde edilen verilerin, doküman toplama yoluyla elde edilen verilerle karşılaştırılması; kişisel tarih hakkında yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerin, katılımcı gözlem yoluyla elde edilen verilerle karşılaştırılması, bilginin geçerliğinin test edilmesine yönelik bir çaba olarak da görülmektedir (Patton, 1990).

Patton (1987), farklı veri kaynaklarının araştırmaya farklı bir yönelim de getirdiğini belirtmektedir. Farklı verilerin birbirini doğrulamadığı durumlarda her iki verinin de geçerliliğinin olmadığını savlamak güçtür. Farklı nitelikteki veriler araştırmacının önüne farklı özellikleri çıkarmaktadır. Bu durumda, araştırmacıya düşen görev farklılığın kaynaklarını sorgulamaktır. Buna ek olarak, farklı kaynaklardan elde edilen farklı görüntüye sahip verilerdeki süreklilik, sonuçların geçerliği ve güvenilirliği açısından da olumlu katkıda bulunmaktadır.

Araştırmacı Çeşitlemesi (Investigator Triangulation)

Araştırmacı çeşitlemesi aynı araştırmada tek bir araştırmacı kullanılmasından kaynaklanabilecek hataları ve yanlılıkları ortadan kaldırmak için birden fazla araştırmacının araştırmaya dahil edilmesi olarak ifade edilebilir. Yapılan çalışmada tek bir araştırmacı kullanıldığında, sosyal gerçekliğe ilişkin kendi içinde tutarlı ve bütünlüğü olan veri elde edilebilir. Fakat, araştırmacının veri toplama sürecinde sahip olduğu kısmi yanlılık doğrudan veriye yansiyacaktır. Denzin (1989), özellikle gözlem ve görüşme tekniklerinin kullanıldığı araştırmalarda tek bir gözlemci ve görüşmeci kullanılmasından kaynaklanabilecek veri toplama sürecindeki yanlılıkları vurgulayarak, birden fazla araştırmacının kullanılmasının araştırmacı yanlılığını ortadan kaldıracığını belirtmektedir.

Her bir araştırmacının kendine has bir gözlem ve veri toplama alışkanlığı olduğu için bu durumun toplanmış veriye yansımaları olasıdır. Bu nedenle, iki veya daha fazla gözlemci sahip oldukları farklı algılama ve değerlendirme stilleriyle ön bir eğitimden geçirildikten sonra, araştırmaya katılarak hem gözlenen verilerin geçerliği yükseltilmiş hem de birbirlerini kontrol etmiş olurlar. Eğer iki gözlemci arasında topladıkları veriler açısından anlamlı bir farklılık varsa, bu durumda olası yanlı ölçümlerin varlığı için bir kaynak ve düşünce de ifade edilebilir (Cohen ve Manion, 1994).

Burada iki veya daha fazla gözlemcinin aynı olayı izlediklerinde aynı şekilde kaydetmeleri güç gibi görünebilir. Fakat gözlemciler arasındaki algılama farkı, araştırma başlamadan gözlemcilerin eğitimi ve güvenilirlik çalışması yoluyla en aza indirilebilir. Böylece, tek bir gözlemcinin kullanılmasından kaynaklanabilecek olası öznel ve yanlı veri daha nesnel şekilde toplanabilir. Bunun yanı sıra, Hammersely ve Atkinson (1995), katılımcı gözlem sürecinde farklı araştırmacıların olguya ya da olaya yönelik farklı boyutları ve açıları da ortaya çıkarabileceğini belirtmektedir. Böylelikle gözlenen olaya

yönelik daha geniş ve derin gözlem verileri elde edilebilir.

Patton (1990), araştırmacı çeşitlemesinin sadece aktif veri toplayan kişiyle sınırlı olamayacağını, aynı zamanda verilerin analizi sürecinde de farklı kişilerin kullanılmasının araştırma sonuçlarının geçerliği ve güvenilirliği açısından önem taşıdığını belirtmektedir. Özellikle, görüşme ve gözlem verileri gibi nitel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilen verilerin analizi sürecinde tek bir araştırmacının kullanılmasından kaynaklanabilecek yanlılığı önlemek için, verilerin analizinin birden fazla kişi ya da bir araştırma grubu tarafından yapılmasının önemini vurgulamaktadır. Brannen (1992), verilerin analizi ve sonuçların değerlendirilme sürecinde araştırmacının cinsiyeti, yaşı, deneyimi, mesleki formasyonu, politik görüşü, inanç sistemi, sosyal ve ekonomik sınıfının etkili olabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle, nitel verilerin analizi ve değerlendirilmesinde de birden fazla kişinin kullanılması oldukça önemli bir çeşitleme biçimidir.

Kuram Çeşitlemesi (Theory Triangulation)

Kuram çeşitlemesi, aynı veriye farklı kuramsal açılarından bakabilmeyi ve yorumlayabilmeyi işaret eder. Bu duruma bir psikolojik rahatsızlığı olan hastayla yapılmış olan görüşmenin aynı anda psikoanalitik, davranışçı ya da bilişsel terapilerin açılarından bakarak incelenmesi örnek gösterilebilir. Buradaki temel nokta, eğitimbilim içerisinde elde edilen verilere farklı kuramsal yapılardan bakabilmektir (Patton, 1990). Böylece, tek bir kurama bağlı kalmanın neden olduğu sınırlılığın ve yanlılığın da önüne geçilmiş olunacaktır. Patton (1990) farklı kuramsal noktalardan veriye bakmanın farklı sonuçlara ve bulgulara yol açabileceğini vurgulamaktadır.

Kuram çeşitlemesi, araştırma sonucunda elde edilen verilere karşı bir pozisyon alış olduğu kadar, araştırmanın bütünü de etkileyebilecek süreçtir. Örneğin, araştırmanın yapısı ve ölçme araçları yapılandırılırken tek bir kuramın yolunu takip etmek yerine, eklektik olup birçok kuramsal yapının aynı çalışmada buluşturulması örnek verilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çeşitleme, basit bir şekilde ifade edilebilecek farklı nitelikteki (nitel ve nicel) araştırma yöntemlerinin ve verilerinin bir kombinasyonu değildir. Bundan ayrı olarak farklı nitelikteki verilerle araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak için bir ilişkilendirme sürecidir (Hammersely ve Atkinson, 1995).

Her bir araştırma yöntem ve tekniği, sosyal dünyanın

farklı bir görünümünü araştırmacıya sunmaktadır. Bu nedenle, birden fazla araştırmacının, kuramın, yöntemin, veri kaynağının birlikte kullanılma isteğinin nedeni, tek bir yöntem, araştırmacı, kuram ve veri kaynağı kullanmaktan kaynaklanabilecek olası hataları, sınırlılıkları ve sistematik yanlışlıkları ortadan kaldırmak ya da en aza indirmektir (Denzin, 1994). Buna ek olarak, her bir araştırma yönteminin, kuramın, veri tipinin ve araştırmacının bir diğeriyle birlikte kullanılması yoluyla hem kendisi güçlendirilmiş hem de sonuçların geçerliği ve güvenilirliği de artırılmış olunur (Patton, 1990).

Brewer ve Hunter (1989), her bir veri çeşidinin diğeri bir veri çeşidi ile doğrulanması yoluyla çalışmanın geçerliğinin yükseltilebileceğini belirtmektedir. Bundan farklı olarak, eğer farklı çeşitleme biçimleriyle elde edilen veriler arasında bir uyumsuzluk ve birbirinden farklılık ortaya çıkarsa, bu durumun farklı araştırma ve sorgulamalar için de temel oluşturacağı düşünülebilir (Bryman, 1988).

Denzin ve Lincoln (1994) çeşitlemenin geçerlik için bir strateji ya da araç olmadığı, bunun aksine geçerlik için bir alternatif olduğunu belirtmektedirler. Tek bir çalışma içerisinde birçok yöntem, deneysel materyal, perspektif ve araştırmacı kullanılarak araştırma konusu çok daha iyi anlaşılabilir ve derinlemesine incelenebilir.

Türkiye eğitimbilim alanyazımına bakıldığında son senelerde eğitim fakültelerinin yapısında sistematik ve radikal değişimler gerçekleştirilmiştir. Bu değişim eğitim fakültelerinde çalışan araştırmacıların mesleki rollerine ilişkin tanımlamalarında yeni oluşumlara yol açmıştır. Eğitim fakültelerinde çalışan birçok araştırmacı, fen edebiyat fakültelerinde olduğu gibi pür matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih, coğrafya ve Türkçe çalışıyordu. Gerçekleştirilen değişime koşut olarak, eğitim fakültelerinde çalışan araştırmacılar matematik eğitimi, fizik eğitimi, kimya eğitimi, tarih eğitimi, coğrafya eğitimi gibi eğitimbilim alanlarına yönelmişlerdir. Bu duruma ek olarak yüksek lisans ve doktora programlarında da dönüşüm sağlanmış ve bu programlara kayıt olanlar eğitim bilimleri enstitüsü çatısı altında eğitim tezleri üretmeye başlamışlardır.

Eğitim fakültelerinde çalışan araştırmacıların mesleki rollerine ilişkin oluşan beklenti ve lisansüstü programlara yönelik oluşturulan dönüşüm, eğitim fakültelerinde üretilen eğitim araştırma ve tez sayısında gözle görülür, hızlı bir artış sağlamıştır. Buna karşın, üretilen eğitimbilim çalışmalarının önemli bir bölümü, nicel araştırma yöntemlerine dayanmaktadır. Özellikle survey tekniğiyle yapılan çalışmalar, araştırmaların önemli bir bölümünü

oluşturmaktadır. Bilimsel çalışmalardaki bu tek boyutluluk, beraberinde eğitimbilim alanında üretilen bilgilerde de tek boyutluluğu, sınırlılığını, ve sistematik yanlışlığı getirmektedir. Sosyal gerçekliğin yapısına ait çok boyutluluğun ve perspektifin yine araştırma yöntemlerindeki farklı çeşitleme yöntemleriyle sağlanacağı açıktır. Bu nedenle yapılan her bir çalışmada en azından bir nitel ve bir nicel araştırma yöntemi ya da veri toplama tekniği kullanılarak bilgi elde edilmesi, eğitimbilim çalışmalarının kalitesi ve yeterliği açısından hem bir gereklilik hem de zorunluluktur.

KAYNAKÇA

- Brannen, J. (1992) "Combining Qualitative and Quantitative Approaches: An Overview", in J. Brannen (Eds.). *Mixing Methods: Qualitative and Quantitative Research* (s. 3-38), Avebury: Aldershot.
- Brewer, J. ve Hunter, A. (1989) *Multimethod Research: A Synthesis of Styles*, Newbury Park: Sage.
- Bryman, A. (1988) *Quantity and Quality in Social Research*, London: Routledge.
- Bryman, A. (1992) "Quantitative and Qualitative Research: Further Reflections on Their Integration", in J. Brannen (Eds.). *Mixing Methods: Qualitative and Quantitative Research* (s. 57-78), Avebury: Aldershot.
- Cohen, L. ve Manion, L. (1994) *Research Methods in Education* (4th ed.), London: Routledge.
- Denzin, K. N. (1989) *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods* (3rd edit.), New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Denzin, K. N. (1994) "Triangulation in Educational Research", in T. Husen, ve N. Postlethwaite, (Eds.). *The International Encyclopaedia of Education* (s. 6461-6466). Pergamon.
- Firestone, W. A. (1987) "Meaning in Method: The Rhetoric of Quantitative and Qualitative Research", *Educational Researcher*, Vol. 16, No. 7: 16-21.
- Gall, D. M., Borg, R. W. ve Gall, P. J. (1996) *Educational Research: An Introduction* (6th ed.), New York: Longman
- Glesne, C. ve Peshkin, A. (1992) *Becoming Qualitative Researchers: An Introduction*, London: Longman.
- Hammersley, M. ve Atkinson, P. (1995) *Ethnography: Principles in Practice* (2nd edition), London: Routledge.

- Hammersly, M. (1992) "Deconstructing the Qualitative-Quantitative Divide", in J. Brannen (Eds.), *Mixing Methods: Qualitative and Quantitative Research* (s. 39-55), Avebury: Aldershot.
- Husen, T. (1994) "Research Paradigms in Education", in T. Husen, ve N. Postlethwaite, (Eds.), *The International Encyclopaedia of Education* (s. 5051-5056). Pergamon.
- Miller, G. (1997) "Building Bridges: The Possibility of Analytic Dialogue between Ethnography, Conversation Analysis and Foucault", in D. Silverman (eds.), *Qualitative Research: Theory, Method and Practice* (s.25-44). London: Sage Publication.
- Patton, Q. M. (1987) *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*, London: Sage Publication.
- Patton, Q. M. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.), London: Sage Publication.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.